The Text

श्री भगवान् उवाच

परं भूयः प्रवक्ष्यामि ज्ञानानां ज्ञानमुत्तमम् ।
यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे परां सिद्धिमितो गताः ॥१॥

परम् भूयः प्रवक्ष्यामि ज्ञानानाम् ज्ञानम् उत्तमम् ।
यत् ज्ञात्वा मुनयः सर्वे पराम् सिद्धिम् इतः गताः ॥

Shree bhagavaan uvaacha

1. **param bhooyaḥ pravakṣhyaami jñaanaanaañ jñaanam-uttamam, yaj-jñaatvaa munayaḥ sarve paraan siddhim-ito gataaḥ**

इदं ज्ञानमुपाश्रित्य मम साधर्म्यमागताः ।
सर्गेऽपि नोपजायन्ते प्रलये न व्यथन्ति च ॥२॥

इदम् ज्ञानम् उपाश्रित्य मम साधर्म्यम् अगताः । सर्गे अपि न उपजायन्ते प्रलये न व्यथन्ति च ॥

2. **idañ jñaanam-up-aashritya mama saadharmyam-aagataaḥ, sarge'pi n-opajaayante pralaye na vyathanti cha**

मम योनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन् गर्भं दधाम्यहम् ।
संभवः सर्वभूतानां ततो भवति भारत ॥३॥

मम योनिः महद्ब्रह्म तस्मिन् गर्भम् दधामि अहम् । संभवः सर्वभूतानाम् ततः भवति भारत ॥

3. **mama yonir-mahad-brahma tasmin garbhan dadhaamy-aham, sambhavaḥ sarva-bhootaanaan tato bhavati bhaarata**

सर्वयोनिषु कौन्तेय मूर्त्तयः संभवन्ति याः ।
तासां ब्रह्म महद् योनिरहं बीजप्रदः पिता ॥४॥

सर्वयोनिषु कौन्तेय मूर्त्तयः संभवन्ति याः । तासाम् ब्रह्म महद् योनिः अहम् बीजप्रदः पिता ॥

4. **sarva-yoniṣhu kaunteya moorttayaḥ sambhavanti yaaḥ, taasaam brahma mahad yonir-aham beeja-pradaḥ pitaa**

सत्त्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः ।
निबध्नन्ति महाबाहो देहे देहिनमव्ययम् ॥५॥

सत्त्वम् रजः तमः इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः । निबध्नन्ति महाबाहो देहे देहिनम् अव्ययम् ॥

5. sattvaṇ rajas-tama iti guṇaaḥ prakriti-sambhavaaḥ, nibadhnanti mahaa-baaho dehe dehinam-avyayam

तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम् ।

सुखसङ्गेन बध्नाति ज्ञानसङ्गेन चानद्य ॥६॥

तत्र सत्त्वम् निर्मलत्वात् प्रकाशकम् अनामयम् । सुखसङ्गेन बध्नाति ज्ञानसङ्गेन च अनद्य ॥

6. tatra sattvan Nirmala-tvaat-prakaashakam-anaamayam, sukha-saṅgena badhnaati jñaana-saṅgena cha-anadya

रजो रागात्मकं विद्धि तृष्णासङ्गसमुद्भवम् ।

तन्निबध्नाति कौन्तेय कर्मसङ्गेन देहिनम् ॥७॥

रजः रागात्मकम् विद्धि तृष्णासङ्ग समुद्भवम् ।

तत् निबध्नाति कौन्तेय कर्मसङ्गेन देहिनम् ॥

7. rajo raag-aatmakam viddhi triṣhṇaa-saṅga-sam-udbhavam, tan-nibadhnaati kaunteya karma-saṅgena dehinam

तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहिनाम् ।

प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निबध्नाति भारत ॥८॥

तमः तु अज्ञानजम् विद्धि मोहनम् सर्वदेहिनाम् ।

प्रमाद आलस्य निद्राभिः तत् निबध्नाति भारत ॥

8. tamas-tv-ajñaanajam viddhi mohanan sarva-dehinaam, pramaad-aalasya-nidraabhis-tan-nibadhnaati bhaarata

सत्त्वं सुखे संजयति रजः कर्मणि भारत ।

ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादे संजयत्युत ॥९॥

सत्त्वम् सुखे संजयति रजः कर्मणि भारत । ज्ञानम् आवृत्य तु तमः प्रमादे संजयति उत ॥

9. sattvan sukhe sañjayati rajaḥ karmaṇi bhaarata, jñaanam-aavritya tu tamaḥ pramaade sañjayaty-uta

रजस्तमश्चाभिभूय सत्त्वं भवति भारत ।

रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं रजस्तथा ॥१०॥

रजः तमः च अभिभूय सत्त्वम् भवति भारत । रजः सत्त्वम् तमः च एव तमः सत्त्वम् रजः तथा ॥

10. rajas-tamash-cha-abhibhooya sattvam bhavati bhaarata, rajaḥ sattvan tamash-cha-iva tamaḥ sattvaṇ rajas-tathaa

सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन् प्रकाशः उपजायते ।

ज्ञानं यदा तदा विद्याद् विवृद्धं सत्त्वमित्युत ॥११॥

सर्वद्वारेषु देहे अस्मिन् प्रकाशः उपजायते । ज्ञानम् यदा तदा विद्याद् विवृद्धम् सत्त्वम् इति उत ॥

11. sarva-dvaareṣhu dehe'smin prakaashaḥ upajaayate, jñaanañ yadaa tadaa vidyaad vivriddhan sattvam-ity-uta

लोभः प्रवृत्तिरारम्भः कर्मणामशमः स्पृहा ।

रजस्येतानि जायन्ते विवृद्धे भरतर्षभ ॥१२॥

लोभः प्रवृत्तिः आरम्भः कर्मणाम् अशमः स्पृहा । रजसि एतानि जायन्ते विवृद्धे भरतर्षभ ॥

12. lobhaḥ pravrittir-aarambhaḥ karmaṇaam-ashamaḥ sprihaa, rajasy-etaani jaayante vivriddhe bharatar-ṣhabha

अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च ।

तमस्येतानि जायन्ते विवृद्धे कुरुनन्दन ॥१३॥

अप्रकाशः अप्रवृत्तिः च प्रमादः मोहः एव च । तमसि एतानि जायन्ते विवृद्धे कुरुनन्दन ॥

13. aprakaasho'pravrittish-cha pramaado moha eva cha, tamasy-etaani jaayante vivriddhe kuru-nandana

यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं याति देहभृत् ।

तदोत्तमविदां लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥१४॥

यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयम् याति देहभृत् । तदा उत्तमविदाम् लोकान् अमलान् प्रतिपद्यते ॥

14. yadaa sattve pravriddhe tu pralayañ yaati dehabhrit, tad-ottam-avidaam lokaan-amalaan-pratipadyate

रजसि प्रलयं गत्वा कर्मसङ्गिषु जायते ।

तथा प्रलीनस्तमसि मूढयोनिषु जायते ॥१५॥

रजसि प्रलयम् गत्वा कर्मसङ्गिषु जायते । तथा प्रलीनः तमसि मूढयोनिषु जायते ॥

15. rajasi pralayaṅ gatvaa karma-saṅgiṣhu jaayate, tathaa praleenas-tamasi mooḍha-yoniṣhu jaayate

कर्मणः सुकृतस्याहुः सात्त्विकं निर्मलं फलम् ।

रजसस्तु फलं दुःखमज्ञानं तमसः फलम् ॥१६॥

कर्मणः सुकृतस्य आहुः सात्त्विकम् निर्मलम् फलम् ।

रजसः तु फलम् दुःखम् अज्ञानम् तमसः फलम् ॥

16. karmaṇaḥ sukritasy-aahuḥ saattvikan nirmalam phalam, rajasas-tu phalan duḥkham-ajñaanan tamasaḥ phalam

सत्त्वात् संजायते ज्ञानं रजसो लोभ एव च ।

प्रमादमोहि तमसो भवतोऽज्ञानमेव च ॥१७॥

सत्त्वात् संजायते ज्ञानम् रजसः लोभः एव च । प्रमादमोहौ तमसः भवतः अज्ञानम् एव च ॥

17. sattvaat sañjaayate jñaanaṇ rajaso lobha eva cha, pramaada-mohi tamaso bhavato'jñaanam-eva cha

ऊर्ध्वं गच्छन्ति सत्त्वस्था मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः ।

जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसाः ॥१८॥

ऊर्ध्वम् गच्छन्ति सत्त्वस्थाः मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः ।

जघन्यगुणवृत्तिस्थाः अधः गच्छन्ति तामसाः ॥

18. oordhvaṅ gachchhanti sattva-sthaa madhye tiṣhṭhanti raajasaaḥ, jaghanya-guṇa-vritti-sthaa adho gachchhanti taamasaaḥ

नान्यं गुणेभ्यः कर्तारं यदा द्रष्टाऽनुपश्यति ।

गुणेभ्यश्च परं वेत्ति मद्भावं सोऽधिगच्छति ॥१९॥

न अन्यम् गुणेभ्यः कर्तारम् यदा द्रष्टा अनुपश्यति ।

गुणेभ्यः च परम् वेत्ति मद् भावम् सः अधिगच्छति ॥

19. na-anyaṅ guṇebhyaḥ kartaarañ yadaa draṣhṭaa'nupashyati, guṇebhyash cha param vetti mad-bhaavan so'dhigachchhati

गुणानेतानतीत्य त्रीन् देही देहसमुद्भवान् ।

जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते ॥२०॥

गुणान् एतान् अतीत्य त्रीन् देही देहसमुद्भवान् । जन्म मृत्यु जरा दुःखैः विमुक्तः अमृतम् अश्नुते ॥

20. guṇaan-etaan-ateetya treen dehee deha-sam-udbhavaan, janma-mrityu-jaraa-duḥkhair-vimukto'mritam-ashnute

अर्जुन उवाच

कैर्लिङ्गैस्त्रीन् गुणानेतानतीतो भवति प्रभो ।
किमाचारः कथं चैतांस्त्रीन् गुणानतिवर्तते ॥२१॥

कैः लिङ्गैः त्रीन् गुणान् एतान् अतीतः भवति प्रभो ।
किमाचारः कथम् च एतान् त्रीन् गुणान् अतिवर्तते ॥

Arjuna uvaacha

21. kair-liṅgais-treen guṇaan-etaan-ateeto bhavati prabho, kim-aachaaraḥ kathañ cha-itaans-treen guṇaan-ativartate

श्री भगवान् उवाच

प्रकाशं च प्रवृत्तिं च मोहमेव च पाण्डव ।
न द्वेष्टि संप्रवृतानि न निवृत्तानि कांक्षति ॥२२॥

प्रकाशम् च प्रवृत्तिम् च मोहम् एव च पाण्डव । न द्वेष्टि संप्रवृतानि न निवृत्तानि कांक्षति ॥

Shree bhagavaan uvaacha

22. prakaashañ cha pravrittiñ cha moham-eva cha paaṇḍava, na dveṣhṭi sampravritaani na nivrittaani kaaṅkṣhati

उदासीनवदासीनो गुणैर्यो न विचाल्यते ।
गुणा वर्तन्त इत्येव योऽवतिष्ठति नेङ्गते ॥२३॥

उदासीनवत् आसीनः गुणैः यः न विचाल्यते । गुणाः वर्तन्ते इति एव यः अवतिष्ठति न इङ्गते ॥

23. udaaseenavad-aaseeno guṇair-yo na vichaalyate, guṇaa vartanta ity-eva yo'vatiṣhṭhati n-eṅgate

समदुःखसुखः स्वस्थः समलोष्ठाश्मकाञ्चनः ।
तुल्यप्रियाप्रियो धीरस्तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः ॥२४॥

समदुःखसुखः स्वस्थः समलोष्ठाश्मकाञ्चनः । तुल्यप्रियाप्रियः धीरः तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः ॥

24. sama-duḥkha-sukhaḥ svasthaḥ sama-loṣhṭhaashma-kaañchanaḥ, tulya-priya-apriyo dheeras-tulya-nind-aatma-sanstutiḥ

मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्यो मित्रारिपक्षयोः ।

सर्वारम्भपरित्यागी गुणातीतः स उच्यते ॥२५॥

मान अपमानयोः तुल्यः तुल्यः मित्रारिपक्षयोः । सर्वारम्भपरित्यागी गुणातीतः सः उच्यते ॥

25. maana-apamaanayos-tulyas-tulyo mitra-ari-pakṣhayoḥ, sarvaarambha-parityaagee guṇa-ateetaḥ sa uchyate

मां च योऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते ।

स गुणान् समतीत्यैतान् ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥२६॥

माम् च यः अव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते । सः गुणान् समतीत्य एतान् ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥

26. maañ cha yo'vyabhichaareṇa bhakti-yogena sevate, sa guṇaan samateetya-itaan brahma-bhooyaaya kalpate

ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाऽहममृतस्याव्ययस्य च ।

शाश्वतस्य च धर्मस्य सुखस्यैकान्तिकस्य च ॥२७॥

ब्रह्मणः हि प्रतिष्ठा अहम् अमृतस्य अव्ययस्य च ।

शाश्वतस्य च धर्मस्य सुखस्य ऐकान्तिकस्य च ॥

27. brahmaṇo hi pratiṣhṭhaa'ham-amritasya-avyayasya cha, shaashvatasya cha dharmasya sukhasy-aikaantikasya cha